

NESTANAK JAVNOG INTELEKTUALCA?

Tržišna kolonizacija intelektualaca

Figura javnog intelektualca još od afere Dreyfus 1890-ih postaje nerazdvojna od niza visokih normativnih zahtjeva: javni intelektualac ima biti nositelj savjesti društva i odlučan kritičar njegovih patologija. Taj zahtjev za angažmanom uvijek je stajao u manje ili više otvorenoj napetosti s procedurama akademskog polja kao centralnog mjesta proizvodnje i reprodukcije znanja. U doba napredujuće tržišne kolonizacije samih sveučilišta uvjeti za angažirani intelektualni rad, međutim, postaju još kudikamo nepovoljniji

Lewis R. Gordon

U mnogim diskusijama tijekom posljednjih desetljeća mogli smo se osvjedočiti da javni intelektualci, čini se, nisu sposobni govoriti o urgentnim društvenim temama, a da pritom ne izvode oralni ekvivalent prikaza akademske literature. Iako razlozi za to mogu sezati od želje da se šateljstvo informira o relevantnim raspravama u polju do nastojanja da se demonstrira erudicija, ostaje činjenica da mnogi javni intelektualci svoj rad tretiraju kao osnovu za nagrade unutar akademskog polja, ali i da utjecaj zabavne industrije sve više gura u smjeru kolonizacije intelektualaca od strane vječno ekspanzirajućeg tržišta.

Postojalo je vrijeme kada je podjela između akademskih intelektualaca i onih čija je primarna vokacija skrb o javnom dobru i općim interesima bila obilježena njihovom institucionalnom lokacijom. Prvi su radili na sveučilištima, koledžima i drugim institucijama visokog školstva; potonji u javnim ustanovama, organizacijama civilnog društva, vjerskim udrugama i političkim strankama. Pritom je dio pripadnika ove druge skupine, kada bi društveni uvjeti bili nepovoljni za one koji se suprotstavljaju dominantnom mišljenju, nerijetko bio prisiljen raditi iza rešetaka ili iz rovova.

Te su dvije sfere stvarale zajednice intelektualnog razvoja i – iako je to sve više prošlost – skromne ali presudne mogućnosti zaposlenja. I onaj tko želi misliti, mora naime jesti.

Tijekom vremena neki su akademski intelektualci postali javnim ličnostima, a neke javne ličnosti su ušle u akademsko polje. No politička legitimacija obaju skupina ovisila je o učincima njihova rada na javne institucije i društvene pokrete. No onda nas je 1980-ih zapljusnuo val reakcionarne politike s ciljem da opozove mnoga od postignuća borbi iz 1960-ih. Ta je nastojanja pratio i rat protiv lijevo orijentiranih intelektualaca.

U ironijskom obratu, antiljevica se pritom poslužila bar jednim marksističkim uvidom, što dobro ilustrira radnja romana *Atlas Shrugged* Ayn Rand iz 1957. godine – napala je materijalne uvjete reprodukcije opozicije. Desničarski *think tankovi*, napuhani korporacijskom financijskom potporom, pokrenuli su rat protiv socijalnih politika i institucija koje su pružale sigurnosne mreže za disidentske lijeve, pa čak i centrističke intelektualce. Kako su javni intelektualci sve više ovisili o zaposlenju u akademskim institucijama, desnica ih je napala tamo gdje će to najviše boljeti.

Rastući pritisci na akademskom tržištu rada počeli su utjecati na svaki aspekt akademskog života, dok je pomak u smjeru neoliberalnih i neokonzervativnih politika doveo do presušivanja

državnih potpora koje su u Hladnom ratu, kada je javni imidž kapitalističkih zemalja bio važan koliko i tehničko vladanje sredstvima ratovanja, bile obilate. Privatizacija je postala mantram protiv nepoželjnih projekata u humanistici, u paketu sa svima poznatim promicanjem korporacijskog i konzumentskog modela visokog obrazovanja. Ta se promjena odrazila na sociologiju akademskih institucija. Jedan od upadljivih ishoda tog procesa jest pojava akademske menadžerske klase. Na mnogim sveučilištima to je dovelo do toga da administrativni kadar brojčano nadmašuje nastavni, što je proces koji se rijetko spominje kao faktor rastuće cijene visokog obrazovanja – administratori su skuplji od nastavnika.

Akademski menadžerski klasa i logika kvantifikacije

To, naravno, ne vrijedi za sve predstavnike administrativnog osoblja, no iznimka od pravila ne eliminira njegovu eksplanatornu snagu kao pravila. Ona samo ukazuje na to da pravilo ima granice primjenjivosti. U prošlosti je administrator bio naučnik koji je administrativne obaveze preuzimao zbog predanosti instituciji u kojoj radi. Danas postoje administratori koji istraživački rad obustavljaju nakon primanja doktora ili neke usporedive akademske titule. Njihov odnos prema akademskom menadžmentu poslije toga postaje instrumentalan, slično menadžerima s MBA diplomom (Master of Business Administration) koji svladavaju tehnike poslovnog djelovanja, a da pritom često ne razumiju širu društvenu problematiku.

Ta akademski menadžerska klasa sastavljena je od mješavine nastavnika, knjigovođa, pravnika i poslovnih ljudi (koji često sjede u nadzornim odborima i na različitim razinama sveučilišne administracije). U pravilu nema drugih ciljeva osim imitacije tržišnih odnosa. Njezina otvoreno obznanjena ambicija glasi: povezati sveučilište sa sociologijom i normama tržišta. Ta veza sa sobom donosi prateći oblik racionalnosti i tržišne društvene prakse. Hegemonija tih praksi, koje postaju i osnova intelektualnog i profesionalnog legitimiteta, predstavlja oblik kolonizirajuće racionalnosti. Budući da ima posljedice po ponašanje aktera unutar akademskog polja, po njihov način mišljenja i ono što proizvode, taj proces nazivam tržišnom kolonizacijom akademske sfere. Njezin korelat je tržišna kolonizacija znanja.

Akademski menadžerski klasa operira logikom kojom upravljaju kvantitativni modeli procjene. Stoga se znanje podvrgava neprestanom mjerenju, a isto vrijedi i za same moduse procjene. Mjeri se, prije svega, rangiranost časopisâ i broj radova koje je neki istraživač objavio u najviše rangiranim među njima. Rezultat je dominacija konzervativnih modela procjene, gdje prestiž izdavača i osiguranje podrške intelektualnog establišmenta vrijede više od bilo koje ideje.

Sadržaj uzmiče pred dominacijom forme i dovodi do pojave oblika prosudbe koji se, navodno, suzdržava od proizvoljnih vrijednosnih sudova, u korist dominacije vrlo ograničenog broja markera. Rezultat je bizaran oblik cirkularne logike u kojoj se radovi hvale zbog objave u istaknutim publikacijama. Drugim riječima, neki istraživač ili javni intelektualac važan je ako je njegov rad objavljen u prestižnim publikacijama, čiji prestiž pak proizlazi iz činjenice da u njemu objavljuju istaknuti istraživači i intelektualci.

Ti procesi imaju posljedice i na sadržajnoj razini proizvodnje znanja. Kako se institucije sve više orijentiraju prema željama potrošača, tako opada i interes za stvarni istraživački rad, i to u mjeri u kojoj potrošači traže titule i predvidive markere koji sugeriraju obrazovanost, a ne kritička i teška postignuća stvarnog obrazovanja. Kako se sve više istraživača natječe za sve manji broj radnih mjesta, tako i averzija prema riziku postaje sve naglašenija, a kreativnost posljedično opada.

U humanistici, na primjer, težnja za sigurnim zaposlenjem znači povratak skolastičkim oblicima znanja, samo što sada znanost zauzima mjesto boga ili bogova oko kojih su skolastičke institucije prošlosti bile izgrađene. Posljedica je da je danas, na prema potrošaču orijentiranom sveučilištu, prije svega demonstracija dviju vrsta kompetencija tržišno isplativa: demonstracija vladanja tehničkim znanjem (ponekad znanstvenim, ali češće samo nalik znanosti) i demonstracija tekstualne kompetencije, koja predstavlja korelat prve. Vladanje tehničkim znanjem nudi prilike za osiguranje dotacija privatnih fondacija, profitno orijentiranih korporacija i neoliberalnih ili neokonzervativnih državnih projekata. Nadalje, za potrošače koji diplomom žele osigurati određeni tip zaposlenja, tehničko-znanstveno ili profesionalno znanje pruža kompetencije za ta tržišta rada.

Tekstualna kompetencija u humanistici i nekim dijelovima društvenih znanosti imitira (ili predstavlja ekvivalent) znanstveno-tehničko znanje. Predavanje kanonskih tekstova potrošačima osigurava dojam obrazovanosti preko familijarnosti s njima. Istraživanja koja osporavaju te tekstove, proizvode nove tipove tekstova ili možda čak nadilaze domenu tekstualne virtuoznosti, zbog toga imaju manju tržišnu vrijednost. A sveučilišni predavači imaju, prije svega, osigurati tehnike koje su tržišno isplative.

U slučaju da se neki mladi istraživač pobuni protiv ovakvog stanja stvari, njegovi će ga kolege, savjetnici i prijatelji suočiti s moćnim korektivom: "Ti želiš posao, zar ne?" Pitanje osiguranja zaposlenja tako postaje retoričkim adutom kojim se povratno legitimira cijeli proces. U akademskom polju to dovodi do čudne logike: najbolji način da se dobije posao je da se posao već ima. Tako se mnogi akademski, a samim time i mnogi javni intelektualci, neprestano nalaze na tržištu rada. Pitanje potencijala tržišne isplativosti upravlja

svime što proizvode. A u akademskom polju ništa ne posjeduje toliku tržišnu vrijednost kao reputacija da ste pametni. U tome ima logike: nitko ne želi tupave intelektualce.

Intelektualac kao brend

Problem, naravno, leži u tome kako se "pamet" definira. U tržišno orijentiranom društvu to znači znati igrati igru dizanja vlastite tržišne vrijednosti. Problem postaje evidentan kada stvar usporedimo s etikom. Jednom sam pitao ekološku aktivisticu, koja je tvrdila da je etičnija ekološka pozicija ključna ako želimo odagnati predstojeće katastrofe, što bi je više mučilo: da je smatraju neetičnom ili glupom. Priznala je da bi je više mučilo ovo drugo. No u društvu u kojemu biti etičan predstavlja oblik gluposti, što bi javni intelektualci trebali činiti?

Učinci razvoja tržišno usmjerenog znanja ogleđaju se i u načinu na koji mnogi profesionalni intelektualci koji otvoreno zastupaju društveno-kritičan projekt pišu i predstavljaju svoj rad. Iako je važno koristiti se relevantnim istraživanjima prilikom zagovora pitanja od javnog interesa, realnost je da neki istraživači operiraju više kao ekvivalent brenda u oblasti znanja nego kao zagovornici određenih ideja. Rezultat je, kao što sam se požalio na samome početku, da velik dio današnje kulturne kritike sve više slični prikaze akademske literature (tekstualna tržišna isplativost!) u disertacijama i stručnim časopisima. Kako tržište postaje sve konzervativnije, to, prije svega, znači rast vrijednosti kanonskih tekstova. Velike dečke iz minulih vremena tako dopada uloga osiguranja tržišne prode. Posljedica je da mnogi dobronamjerni ljudi danas više ne posjeduju kapacitete za mišljenje ili barem – kapacitete za formulaciju misli izvan retoričkih parametara akademskog diskursa. Oni, prije svega, ističu svoju tržišnu vrijednost, a taj modus prezentacije onda utječe i na ljude čija prvenstvena karakteristika nije njihova pripadnost akademskom polju. Jer intelektualac koji djeluje izvan akademskog polja "doseže" relevantnost kada mu se kao priznanje izvanakademske intelektualne postignuća ponudi zaposlenje u akademskom polju.

No zabrinutost oko tržišne kolonizacije akademskog polja i njezinih učinaka na javni intelektualni život ne treba shvatiti kao kritiku pojedinca čiji su ciljevi primarno akademski. Definitivno mi nije namjera pridružiti se neurotičnim prozivkama koje akademske intelektualce osuđuju zbog toga što su dio profesije koju naša civilizacija visoko cijeni ili ju je barem nekoć cijnila. Presudno pitanje glasi: možemo li implicitne prakse akademske procjene uopće smatrati *akademskim* praksama u stvarnom smislu riječi? To pitanje ne proizlazi samo iz činjenice uplitanja intruzivnih nadzornih odbora, koji od akademskih intelektualaca sve češće traže da se riješe zadnjih duhovnih preostataka svoje vokacije i postanu ekvivalenti automatima, nego i iz činje-

Ilustracija: Krešimir Certić Misch

nice da su mnogi akademski i javni intelektualci itekako naučili igrati tržišnu igru - po njezinim pravilima. Ti intelektualci, stekavši željenu ocjenu vlastite "pameti", shvaćaju da ništa nije toliko tržišno isplativo kao postati "brendom", što se obično postiže frazama koje postaju izomorfne s autorom. Proizvesti ideju koja doprinosi unaprjeđenju ljudskog znanja divno je postignuće. Pa ipak, s karijernog gledišta, ono autora može ostaviti i pred poslovičnim vratima. Proizvesti ideju na način koji će autora vezati uz tu ideju, učiniti ga njezinim egzemplarnim nositeljem i brendom, nazočnost autora pretvara u neophodnu sastavnicu iskustva njegova intelektualnog proizvoda. Još učinkovitija je transformacija autorova imena u proizvod sam po sebi

ili barem uspostava izomornog odnosa između njegova imena i proizvoda njegova rada. Za to postoje mnogi primjeri. Može li itko, da uzmemo dosta recentan primjer, spomenuti dekonstrukciju a da istovremeno ne spomene ime Jacques Derrida ili ime Derrida a da ne spomene dekonstrukciju?

Time ne želim reći da takve asocijacije nužno podrazumijevaju nešto zlokobno ili nelegitimno. Na kraju krajeva, isto bi se moglo reći za relativnost i Einsteina, psihoanalizu i Freuda, hegemoniju i Gramscija, pravdu kao nepristranost i Rawlsa ili orijentalizam i Edwarda Saida. Taj bi se popis dao i nastaviti, ali vjerujem da je čitatelj shvatio na što ciljам.

No proces postajanja eponimom za intelektualno postignuće uvelike ovisi o rastu tržišne potražnje. Intelektualci su stoga suočeni s imperativom prodaje vlastitog znanja u obliku koji je intelektualcima u prošlosti bio nepoznat. Nekada su intelektualci podliježali drugačijim kriterijima procjene, u svijetu s bitno drugačijim odnosom između sveučilišta i tržišta te akademskih i neakademskih intelektualaca. Da bismo ilustrirali promjene tih odnosa i produbili dosadašnju diskusiju, vrijedi razmotriti ulogu samog kapitala u moderno doba.

Kapital proizlazi iz vlasništva nad sredstvima za proizvodnju. A ta je karakteristika ujedno određenje klase koju znamo kao buržoaziju. U kore-

laciji s buržoazijom stoji i proizvodnja mistificirajućih modusa argumentacije, praksi znanja čija je svrha stvaranje labirinta racionalizacija za otuđenje živih ljudskih bića. Kao što je objasnio Peter Caws, slavni engleski filozof znanosti i kulture: "Jedan zgodan način da se izbjegne odgovornost za nezgodne društvene činjenice (polarizacija na privatno vlasništvo i najamni rad, na primjer) jest da ih se smatra odnosima između ljudi i stvari: kapitalist stoji u odnosu sa svojim vlasništvom, čime izvlašteni radnik nestaje iz jednadžbe; radnik stoji u odnosu sa svojim radom, čime vlasnik tvornice na sličan način iščezava iz priče. No Marx insistira da i jedno i drugo predstavlja prikrivene odnose između ljudi i drugih ljudi: vlasnik privatnog vlasništva izvla-

šćuje ljude od krvi i mesa; radnik je rob nadnice, podčinjen drugim ljudima, a ne pukim ekonomskim apstrakcijama."¹

Gradansko akademsko polje na sličan se način održava legitimirajući prakse građanskog ili buržoaskog društva.² Ponekad to poprma ironične oblike, kao u slučaju elitnog antielitizma (čemu svakodnevno mogu svjedočiti mnogi koji predaju na elitnim visokoobrazovnim institucijama diljem svijeta), kada zagovornici buržoaskog društva, doduše, ističu svoju vjernost jednakosti i slobodi, ali istovremeno zahtijevaju da argumenti koji insistiraju na pravednosti i opravdanosti društvenih nejednakosti dobiju, ako ništa drugo, barem jednako pravo glasa.

Iako mogu biti i kritični prema građanskom društvu, mnogi javni i akademski intelektualci imaju građanske aspiracije. Što ti intelektualci čine s obzirom na to da nisu vlasnici sredstava za materijalnu proizvodnju, da je jedini kapital koji posjeduju kulturni kapital njihove akademske titule? Naša kratka rasprava o brendiranju sugerira da teže epistemološkom ekvivalentu kapitalu: vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju znanja.

To vlasništvo, kojim se upravlja posredstvom društvenih, kulturnih i pravnih institucija, u suvremenom je društvu pod dominacijom tržišta suočeno s problem tržišne kolonizacije uvjeta proizvodnje znanja. Na primjer, što kapital znanja postaje složeniji i neprozirniji, to više se veže uz odnos autora i proizvoda, čineći ih jednim nerazdvojnim entitetom. No budući da nitko drugi nije identičan s autorom i brendom, mogućnosti profitiranja od tog kapitala postaju sve suženije. To znači da potražnja za proizvodom ujedno postaje potražnja za samim autorom, koji u tom procesu i sam postaje proizvod, što na koncu rezultira prešutnom afirmacijom tržišnih sila.

No još bizarnije od toga jest da je u posljednje vrijeme i politički identitet intelektualnih proizvođa postao moment u procesu marketizacije. Tako potrošači koji traže desničarske, centrističke ili ljevičarske intelektualne proizvode mogu birati između cijelih dijapazona javnih i akademskih intelektualaca koji tu potražnju servisiraju, nudeći i svoj politički identitet kao zalog vlastite tržišne marketabilnosti. Uz odgovarajuće uvjete, nečija politička orijentacija tako postaje karakteristikom koja povećava tržišnu produ.

Zajedno, ti procesi tržišne kolonizacije akademskih institucija, akademskih intelektualaca i guranje javnih intelektualaca u korzet suvremene tržišne logike i neokonzervativnog akademskog života stvaraju klaustrofobičan okoliš za kritičko mišljenje i proizvodnju novih i revolucionarnih ideja.

Pa ipak, ova mračna slika ima i poneku rupu. Moj dosadašnji popis pojedinaca koje vežemo uz velika intelektualna postignuća dalje i recentnije

prošlosti, na primjer, teško da se može smatrati potpunim. Imena koja sam naveo uvrstio sam, prije svega, zbog njihove široke prepoznatljivosti, ali i da bi čitatelje potaknuo na razmišljanje o alternativama bez pada u reakcionarni animozitet spram same ideje u akademskom kontekstu situiranih intelektualnih projekata. Kod mnogih intelektualca na tom popisu - kao i kod njihovih nastavljača i sljedbenika - nužno je naglasiti njihovu lociranost u akademskim institucijama kao važan aspekt njihova razumijevanja, unatoč često očiglednih utjecaja na šire pojmljenu kulturu znanja od one akademske.

Nositelji alternative

No točno je da postoje i intelektualci koji su nudili alternative toj putanji. Na primjer, W.E.B. Du Bois, najveći afričko-američki istraživač u društvenim znanostima, imao je vrlo nestabilan odnos sa sveučilištem. Stvorio je neke od najrevolucionarnijih kategorija za istraživanje rasizma, kolonijalizma i suvremenog političkog života. Kada je zbog svoje političke orijentacije izgubio predavačko mjesto, egzistenciju je osiguravao radom u alternativnim institucijama i, dakako, svojim pisanjem. Anna Julia Cooper radila je kao ravnateljica u srednjoj školi, iako je i ona nekoliko godina provela u alternativnim institucijama. I u njezinu slučaju to je bio rezultat gubitka zaposlenja zbog političkih stavova. Njezin rad u sklopu crnačke feminističke misli i dalje je utjecajan. Zajedno s Du Boisom ujedno je jedna od utemeljiteljica Panafričkog pokreta. Aimé Césaire, koji je skovao pojam *négritude*, nije dozvolio da ga sputava na francuskim sveučilištima uobičajena praksa permanentne racionalizacije, a pamtiti ćemo ga i zbog njegova rada kao političke figure na Martiniqueu, kao bivšeg gradonačelnika Fort de Francea te njegove presudne intelektualne prisutnosti u crnačkoj dijaspori i postkolonijalnoj misli. Isto možemo reći za ulogu Leopolda Sanghora, jednog od rodonačelnika *négritudea*, u Senegalu. A tu je, naravno, i rad Frantza Fanona, čije pisanje i biografija, usprkos njegovoj formalnoj ulozi u obučavanju mladih kadrova u psihijatrijskoj bolnici Blida-Joinville u Alžiru, ostaje trajan spomenik borbi za slobodu u kolonijalnom i postkolonijalnom svijetu.

Održi tržišne kolonizacije javnih i akademskih intelektualaca te mistifikacijskih praksi koje generira možda nigdje nisu toliko izraženi kao u kritičkoj literaturi o nekima od intelektualaca koje sam naveo kao predstavnike alternativne prakse. Njihovi kritičari često ističu akademske zvijezde kao politički superiornu alternativu intelektualcima iz prošlosti koji su - a to je uvijek izvor sumnjičavosti - bili poznati kao revolucionari. Primjer unutar akademskog intelektualnog *mainstreama* jest favoriziranje Martina Heideggera (slavnog akademskog filozofa koji je nekoć bio član Nacističke stranke) u odnosu na Jean-Paula Sartrea (slavnog filozofskog pisca i antiimperialista koji je odbio akademsku karijeru i ve-

zivio se uz gotovo svaki lijevi revolucionarni pokret od svoje srednje dobi sve do svoje smrti).

Mnogi aspekti Sartreove biografije u tržišno koloniziranom akademskom polju prije će biti izvor nelagode nego inspiracije. Sartreu su nude ne sve prestižne akademske nagrade francuskog i europskog društva, uključujući mjesto predavača na najistaknutijoj obrazovnoj instituciji Francuske - Collège de Franceu, i za pisca najprestižnijeg od svih mogućih odlikovanja, Nobelove nagrade za književnost. Odbio ih je sve.

Sartre kao paradigma

Iako je sam Sartre postao označitelj egzistencijalizma (što je, dakako, intelektualni brend prvog reda), njegove su odluke kontinuirano sugerirale da se rukovodi standardima s onu stranu uobičajenih modela (samo)procjene. Znao je da je građanski pisac, ali je preko pojma politički angažiranog pisca uzdigao pisanje i pitanje javnog angažmana do razine koja je podrazumijevala da živi skromnije i umre bitno manje bogat nego što je mogao biti. John "Tito" Gerassi dobro je u posmrtnom govoru svome slavnemu kumu sažeo načelo po kojemu je ovaj živio: "Sartre je bio iznimno velikodušan i skroman čovjek. Iako je sa svojim dramama, romanima, esejima, filozofskim djelima i biografijama Baudelairea, Flauberta i Geneta zaradio mnogo novca, umro je u dugovima, pošto je većinu svog imetka potrošio na potporu političkih pokreta i aktivista, ali i velikog broja intelektualaca u materijalnim poteškoćama. Pet mladih pisaca i danas svaki mjesec prima ček od Sartreova izdavača, ne znajući stvarni izvor tog novca."³ Gerassi dodaje: "Sartreovu filozofiju je teško živjeti. Možda je upravo zbog toga većina anglosaksonskih komentatora i nastavnika, koji su odgojeni na suženoj tradiciji pragmatizma, bila sklonija hvaliti moralnu poruku koju je propagirao Sartreov egzistencijalni rival Albert Camus. Budući da je svaki oblik organiziranog djelovanja doveo do doktrinarnog autoritarizma, tvrdio je Camus, sve što nam preostaje jest izvikivati 'Ne!' 'Loša vjera!' odgovorio je Sartre. Ono što umjesto toga moramo činiti, rekao je, jest uvijek iznova odabrati stranu. Ni jedan čin nije čist. Svaki čin je izbor koji će nekoga otuditi. Nitko ne može živjeti a da ne zaprlja ruke. Biti jednostavno protiv znači biti odgovoran za propust da se bude za, da se zagovaraju promjene. Vratiti se propoziciji da su ljudska djela predeterminirana znači dići ruke od čovječanstva. Ni jedan pisac ne može prihvatiti totalitarizam impliciran u pojmu 'ljudske prirode'. Ako piše, želi promijeniti svijet - i sebe u njemu. Pisanje je čin. Pisati znači zauzeti stranu."

Ovo su uvjeti koji će kod mnogih suvremenih akademskih i javnih intelektualaca (većina potonjih danas radi na sveučilištima) izazvati nelagodu. I Gerassi radi u akademskom polju, na Sveučilištu Queens u sklopu CUNY-a (City University of New York), ali je i javni intelektua-

lac. Njegovo divljenje prema Sartreu ne temelji se na sudu da je Sartre zbog naravi odluka koje je donosio bolji od nas ostalih, nego na činjenici da su njegove odluke uistinu zrcalile njegova uvjerenja. Kritičan prema akademskom ustroju i životu intelektualca u njemu, Sartre ga se odrekao i pronašao način da živi bez akademskih afiliacija. Kritičan prema građanskom životu, Sartre je pokušavao, kako je najbolje znao i umio, živjeti život koji će opramjeriti njegovu posvećenost slobodi. Sartreov život, kao uostalom i Fanonov, suočava nas s pitanjem kakve bismo odluke *mi* donijeli da se nalazimo u istoj situaciji. Što smo sve spremni odbaciti ili prigrliti u ime svojih uvjerenja?

Za mnoge je nemoguće vidjeti intelektualce poput Fanona i Sartrea kao bilo što drugo osim figurâ koje pronose svoju moralnu superiornost i nipodaštavaju druge, iako ni jedan ni drugi nisu tvrdili da akademski intelektualci ne bi smjeli imati akademske težnje ili raditi na stjecanju akademskih nagrada. Od nas ostalih samo su tražili da se ne pretvaramo da svijet na bilo koji način profitira ili postaje boljim mjestom zbog činjenice da mi ubiremo nagrade za svoj rad, naročito kada se on odvija u sklopu nekih od najprestižnijih reprezentativnih institucija establišmenta.

I danas, dakako, postoje intelektualci koji se bore da bi iznašli alternative. Čak i unutar sveučilišta postoje oni koji rade i djeluju u skladu s uvjerenjima za koja se nadaju da će nadići snažnu gravitacijsku privlačnost tržišnih sila. Oni su izvor inspiracije za sve one u čijim nastojanjima i dalje odjekuje moćna historijska potraga za odgovorom na pitanje - što činiti? Oprostite mi što ću završiti odoljevši marketinškoj napasti da naveđem njihova imena.

S engleskog preveo: Stipe Ćurković

* Lewis R. Gordon je profesor filozofije i Afričko-američkih studija na Sveučilištu Connecticut. Predaje i na Sveučilištu Rhodes u Južnoj Africi i na sveučilištu Toulouse u Francuskoj. Njegova web stranica je: <http://lewisrgordon.com>. Tekst je izvorno objavljen na stranici truth-out.org

¹ Peter Caws, "Sartrean Structuralism?" u The Cambridge Companion to Sartre, Christina Howells, ur. (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1992.), str. 296.

² U originalu uvijek *bourgeois*. Ovisno o kontekstu, ovdje prevedeno kao *buržoasko* ili *građansko*. *Buržoasko* u hrvatskom ima izrazit polemički naboj i često se percipira kao puka ideološki motivirana denuncijacija, dok *građansko* u dominantnoj upotrebi podrazumijeva ništa manje snažan afirmativan sud, pa bi dosljedno preuzimanje te prividno "neutralnije" varijante u ovom kontekstu bilo deplasirano. Upotreba objiju varijanti naizmjenično, iako zasigurno nije najelegantnije rješenje, ima barem tu prednost da podsjeća na dramatične razlike u vrijednosnim implikacijama koje se vežu uz isti objekt i set izvedenih fenomena. (nap. prev.)

³ John Gerassi, *Talking with Sartre: Conversations and Debates* (New Haven, CT: Yale University Press, 2009.), p. 274.